

به نام یگانه ای هستی بخش

گردشگری فرهنگی

مدرس : ناهید خوشنویس

دانشگاه علمی کاربردی

واحد 13

تعریف گردشگر و گردشگری	3
گونه شناسی گردشگری	3
عوامل موثر در توسعه گردشگری	4
گردشگری و درآمد ملی	4
گردشگری و اشتغال	5
گردشگری و جهانی شدن	6
انواع گردشگر	6
جاذبه های گردشگری	6
مهمترین عوامل موفقیت کشورها در جذب جهانگرد	7
تأثیرات گردشگری بر جامعه میزبان	7
گردشگری پایدار	9
بررسی نیازهای خدماتی گردشگران	11
مدیریت گردشگری فرهنگی	11
تقسیم بندی انواع گردشگری مذهبی	13
10 جاذبه گردشگری مهم مذهبی ایران و جهان	13
نقش وزارتخانه های دیگر در توسعه گردشگری	16
اصلی ترین چالش های سازمان گردشگری	17
17SWOT معرفی تحلیل	
کنوانسیون حفاظت از میراث جهانی فرهنگی و طبیعی	18
میراث فرهنگی و طبیعی	19
منشور ونیز	20
منشور گردشگری فرهنگی، اهداف و اصول	21
فهرست میراث جهانی یونسکو در ایران	23

تعریف گردشگری :

مجموع پدیده ها و ارتباطات ناشی از کنش متقابل میان کنشگران، سرمایه، دولت ها و جوامع میزبان، دانشگاه ها و سازمان های غیر دولتی

در فرآیند جذب، حمل و نقل، پذیرایی و کنترل گردشگران و دیگر باز دید کنندگان است.

گردشگری، سیاحت یا توریسم :

به طور کلی به عنوان مسافرت تفریحی در نظر گرفته می شود. هر چند که در سال های اخیر شامل هرگونه مسافرتی می شود که شخص به واسطه آن از محیط کار یا زندگی خود خارج شود. به کسی که گردشگری می کند گردشگر، سیاح یا توریست گفته می شود.

واژه گردشگر از زمانی پدید آمد که:

1. افراد طبقه متوسط اقدام به مسافرت کردن نمودند.
2. از زمانی که مردم توانایی مالی بیشتری پیدا کردند.
3. عمرشان طولانی تر شد، این امر ممکن شد.
4. اغلب گردشگرها بیش از هر چیز به آب و هوا، فرهنگ یا طبیعت مقصد خود علاقه مند هستند.
5. ثروتمندان همیشه به مناطق دوردست سفر کرده اند، البته نه به صورت اتفاقی، بلکه در نهایت به یک منظور خاص به طور مثال
6. برای دیدن ساختمان های معروف و آثار هنری، آموختن زبان های جدید و چشیدن غذاهای متفاوت.
7. گردشگری سازمان یافته امروزه یک صنعت بسیار مهم در تمام جهان است

united world tourism organization unwto: سازمان جهانی گردشگری

با توجه به تمامی تعاریف گردشگری که تا قبل از سال ۱۹۹۴ ارائه شده بودند در سال ۱۹۹۵ یک تعریف نهایی منتشر کرد: مجموعه حداقل یک شب و حداکثر یک سال در آنجا اقامت فعالیت های فرد یا افرادی که به مکانی غیر از مکان عادی زندگی خود مسافرت و می کنند و هدف از مسافرت آنان نیز گذراندن اوقات فراغت است. البته اهدافی نظیر اشتغال و کسب درآمد شامل آن نمی شود. براین اساس کسانی که شامل این تعریف می شوند نیز گردشگر نامیده می شوند.

گونه شناسی گردشگری:

(1) گردشگری مجازی:

(مقوله جالبی است که حداکثر دو دهه از پدید آمدن آن نمی گذرد. گردشگری مجازی، e-tourism گردشگری مجازی) حضور در سرزمین دیجیتال وب و مشاهده داده های صوتی، متنی و تصویری از دنیای فیزیکی پیرامون ما است. با استفاده از تور مجازی، کاخ موزه ها و اماکن باستانی جهان را می توان به دنیای اطلاعات متنی و تصویری از نمادهای تاریخ باستان دست

تور مجازی عبارت است از ترکیبی از تصاویر، نماهای ۳ بعدی، نماهای سراسرنما (۳۶۰ درجه)، ویدئو، صوت و... که یافت. یک فضای حقیقی را مدل سازی کرده و به کاربر امکان می‌دهد که در این فضا به صورت مجازی به گشت و گذار بپردازد و از محیط مجازی، اطلاعات مورد نظر خود را کسب کنند.

(2) گردشگری درمانی:

در انگلستان این گردشگر درمانی هم همیشه وجود داشته ولی تا قبل از قرن هجدهم اهمیت چندانی برای آن قائل نبودند. بخش به شهرهای دارای چشمه‌های آب گرم اختصاص داشت و عموماً مناطقی که آب‌های معدنی داشتند برای درمان امراض مورد توجه قرار می‌گرفتند. امروزه برخی کشورهای پیشرفته در زمینه ... مختلف از بیماری‌های روده‌ای گرفته تا کبدی و بهداشت و درمان، اقدام به توسعه شهرک‌های گردشگری درمانی در کشورهای خود نموده‌اند تا بیمارانی که نیاز به عمل‌های جراحی دارند که هزینه این اقدامات در آن کشورها بسیار بالا بوده و یا تحت بیمه‌های درمانی قرار ندارند، تصمیم به درمان خود در کشورهای میزبان گردشگران درمانی نمایند که این کشورها به دلیل حضور بلند مدت بیماران در مراکز درمانی به علت طولانی شدن مدت بهبودی، درآمد قابل توجهی از این طریق کسب می‌کنند. کشور کره جنوبی، با جذب ۱۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۳ میلادی از این طریق، در جهان، رکورددار است.

(3) گردشگری تفریحی: سفر تفریحی از ابداعات انگلستان بود و ریشه در عوامل جامعه شناختی داشت. بریتانیا نخستین کشور اروپایی بود که انقلاب صنعتی را آغاز نمود و جامعه صنعتی نخستین جامعه‌ای بود که فرصت تفریح را برای تعداد روزافزونی از مردم فراهم می‌آورد. در شروع کار، این تفریحات برای طبقه کارگری ممکن نبود بلکه صاحبان ماشین تولید، مالکین کارخانجات، تجار و اقتصاد مدارها از این فرصت بهره‌مند بودند.

(4) بوم گردشگری (اکوتوریسم): گردش در طبیعت با تأکید بر طبیعت جاندار (زیست شناختی) می باشد.

(5) زمین گردشگری (ژئوتوریسم): گردش در طبیعت با تأکید بر طبیعت بی جان (زمین شناختی) می باشد.

(6) کویرگردی: گردش در مناطق بکر کویری می باشد.

(7) گردشگری شهری: منظور از گردشگری شهری آن است که، در سطح شهرها انجام گیرد.

(8) گردشگری مذهبی و زیارتی: زیارت، حج و سفرهای دینی مسلمانان، هندوها و دیگر ادیان می باشد.

(9) گردشگری بازرگانی و تجاری: سفر گردشگری به منظور خرید و فروش کالا می باشد.

(10) گردشگری ورزشی: به منظور انجام ورزشی خاص یا شرکت در مسابقات بین‌المللی است.

(11) گردشگری فضایی: گونه جدیدی در صنعت گردشگری است که فعلاً توسط آژانس فضایی روسیه و با اعزام داوطلبان به ایستگاه بین‌المللی فضایی آغاز شده است.

(12) گردشگری سیاسی

عوامل موثر در توسعه گردشگری:

(1) گسترش شهرنشینی

(2) گسترش ارتباطات و سهولت دسترسی

3) توسعه دانش و فرهنگ عمومی

4) اصلاح قوانین و بهبود شرایط کار

5) افزایش سطح درآمد

6) جاذبه های مذهبی و اماکن مذهبی

7) تبلیغات

8) امکانات و تسهیلات

9) میراث فرهنگی و باستان شناختی

10) فرهنگ، آداب و رسوم

گردشگری و درآمد ملی:

جاذبه های گردشگری موجب جلب گردشگران می شود و این درآمد و سود برای کشورهایی که گردشگران را جذب می کنند به دنبال خواهد داشت. کشورها می توانند از طرق مختلف مانند کشاورزی، صنعت و تولید کسب درآمد کسب نمایند. که بسیاری از جوامع از نظر کسب درآمد از طرق مذکور در وضعیت هر کدام از آنها مستلزم وجود امکانات خاص و منابع است. مناسبی قرار ندارند ولی تقریبا کلیه جوامع می توانند از طریق گردشگری کسب درآمد کنند و امکانات لازم برای گردشگری در هر کشور، به گونه ای خاص فراهم است.

در این میان می توان گردشگری را یک رویه دو سویه دانست، یعنی به همان ترتیب که کشوری با جذب گردشگر درآمد ارزی کسب می کند، بر اثر مسافرت ساکنین کشور به بیرون از آن متحمل هزینه های ارزی نیز می گردد. از این رو استفاده خالص از گردشگری مربوط به رابطه میان درآمد و هزینه حاصل در آن است که در موازنه پرداخت ها "صادرات و واردات نامرئی" محسوب می شود.

گردشگری پول و جمعیت را از مرکز تمرکز و ثقل صنعتی به سوی روستاها و نقاط طبیعی می کشاند.

هزینه هایی که معمولا توسط یک نفر گردشگر صورت می گیرد عبارتند از: هزینه غذا، تفریح، محل اقامت، حمل و نقل داخلی، گشت ها و تورهای داخلی، پست، تلگراف و تلفن، به اضافه خرید ره آوردها و کالاهای بومی و سوغات می باشد که این هزینه ها را گردشگر، با ارزی که همراه آورده انجام می دهد و در عمل مانند آن است که خدمات و کالاهای فوق به کشور متبوع گردشگر صادر شده باشد. چون این جریان دقیقا قابل محاسبه نیست، لذا به این جریان اقتصادی "صادرات نامرئی" گفته می شود. از این رو با بررسی آثار مستقیم گردشگری بر روی درآمد ملی می توان به این نتیجه رسید که مخارج گردشگران داخلی و خارجی در مجموع منجر به افزایش درآمد ملی می گردد.

گردشگری و اشتغال:

اثرات ناشی از فعالیت گردشگری در بازار کار و تامین اشتغال یکی از مباحث اقتصادی مربوط به گردشگری می باشد. با توسعه گردشگری در مکان های مختلف در یک کلیت اقتصادی زمینه های ایجاد اشتغال فراهم می آید و از نرخ بیکاری کاسته می

شود. بدیهی است که این اشتغال حاصل از فعالیت های گردشگری می تواند کمبود بار از کارخانه های تولیدی را جبران نماید. زیرا میزان سرمایه گذاری برای ایجاد یک شغل در زمینه خدمات گردشگری در مقایسه با دیگر صنایع تفاوت فاحشی دارد و کمتر می باشد. علاوه بر این اشتغال در فعالیت های دیگر که در ارتباط با گردشگری می باشند همچون کارهای ساختمانی، تعمیرات، کرایه دادن اتومبیل، دستفروشی و نظیر اینها برای افراد بومی فراهم می گردد. هرچند این گونه فعالیت ها از نظر ثبات درآمد نامطمئن می باشند. می توان یکی از آثار مهم و مفید توسعه گردشگری را مکان های مختلف یک کشور - بخصوص در کشورهای در حال توسعه - ایجاد اشتغال و استفاده از نیروی غیر متخصص دانست. گردشگری به صورت یک بخش فعال اقتصادی می تواند از عامل کار، بیشتر از سایر عوامل استفاده کند و موجب بالا بردن سطح اشتغال را فراهم آورد.

در مجموع سه نوع اشتغال نیروی انسانی، در مورد گردشگری قابل تفکیک است:

1) اشتغال اولیه:

این نوع اشتغال عمدتاً در فعالیت هایی است که برای فراهم آوردن زمینه ها و قبل از انجام سفر یا در حین مسافرت به منظور اطلاع بیشتر از پتانسیل های بهره‌وری قرار دارد، فعالیت موسسات گردشگری و اطلاع رسانی از این نوع است.

2) اشتغال در تامین نیازها:

این نوع اشتغال که سهم عمده ای از اشتغال در فعالیت های گردشگری را شامل می شود، در فعالیت هایی است که بطور مستقیم نیازهای روزمره گردشگر را تا زمانی که در مقصد است برطرف می سازد. این نوع اشتغال دامنه وسیعی را از فعالیت ها در حمل و نقل، هتلداری، رستوران ها و فعالیت ها در ارائه خدمات تفریحی و ورزشی شامل می شود.

3) اشتغال غیر مستقیم:

این نوع اشتغال که بیشتر با فعالیت های تولیدی مرتبط است همزمان با سرمایه گذاری در گردشگری فراهم می آید. فعالیت در احداث هتل ها و کلیه فعالیت ها قبل از آن، تولید وسایل حمل و نقل (تا جایی که سهم گردشگری را شامل می شود) و نیز سهم گردشگری در ایجاد تاسیسات زیربنایی در زمره این نوع اشتغال است. اشتغال غیر مستقیم همان گونه که از نام آن پیداست به طور مستقیم و تنها با فعالیت های گردشگری مرتبط نیست بلکه با نسبت حجم سرمایه گذاری در گردشگری و به کل تشکیل سرمایه در اقتصاد مشخص می گردد.

گردشگری و جهانی شدن:

گردشگری، به سوی دهکده گردشگری است، که مانند بازار آزاد مشترکی است که تمامی کشورها، در خور تلاش خود از آن بهره می برند. فرایند جهانی شدن با کاهش موانع و مرزها برای سفر به کشورها از دیدگاه گردشگری به ایجاد یک بازار مشترک با توزیع عادلانه نیروی انسانی، مادی و رفاهی برای همه مردم جهان صنعتی می شود.

انواع گردشگر

- 1) گردشگری داخلی: ساکنان یک کشور که فقط داخل آن کشور سفر می کنند
- 2) گردشگری خارجی: افرادی که از یک کشور دیگر به کشور میزبان سفر می کند
- 3) گردشگری خارجی: افرادی که از یک کشور (کشور خودشان) به کشور دیگر سفر می کنند
- 4) بازدیدکنندگان: به تمام مسافرانی که به فعالیت های گردشگری می پردازند، اطلاق می شود

5) دیدار کنندگان یک شبه: باز دیدکننده ای که حداقل یک شب را در یک اقامتگاه عمومی یا خصوصی در محل بازدید به سر می برند

6) دیدار کننده گذاری: بازدید کننده ای که یک شب را در کشور مورد بازدید نمی گذراند

جاذبه های گردشگری

1. طبیعی یا سازه های غیر معمولی زمین شناسی: مثل آبشار، آتش فشان و جنگل ها
- 2) انسان ساز ملموس: مثل: سی و سه پل، ناملموس: مثل: آداب و رسوم و فرهنگ

مهمترین عوامل موفقیت کشورها در جذب جهانگرد:

- 1) حمل و نقل
- 2) کالا و خدمات
- 3) آزادی، امنیت و رفاه

تاثیرات گردشگری بر جامعه میزبان

- 1) اقتصادی
- 2) زیست محیطی
- 3) فرهنگی - اجتماعی

1) اقتصادی

آثار اقتصادی مثبت:

- الف) اشتغال زایی صنعت گردشگری همچنین فرصتهایی برای کسب و کارهای کوچک فراهم می کند.
- ب) افزایش درآمد
- پ) ورود ارز
- ج) توسعه منطقه ای (اصلاح زیر ساخت ها، تجارت، مالکیت و مدیریت اقامتگاه ها و ...)

آثار اقتصادی منفی:

- الف) گردشگری موفق به ایجاد زیربنایی از جمله جاده ها و هتل ها بستگی دارد. این هزینه ها معمولاً به گردن دولت می افتد که باید از طریق درآمدهای مالیاتی بازگردد.
- ب) شغل هایی که به وجود می آورد، معمولاً فصلی و کم درآمد است
- پ) توریسم می تواند موجب افزایش قیمت املاک، هزینه کالاها و خدمات شود.

ج) درآمد گردشگری همیشه به نفع جوامع محلی نیست، چون بخش عظیمی از آن به کمپانی‌های بین‌المللی بزرگ مانند مالکان هتل‌های زنجیره ای برمی‌گردد.

2) زیست محیطی

تأثیرات منفی:

- الف) عدم مسئولیت در برابر حفاظت از محیط زیست، پوشش گیاهی، نابودی و تخریب آن توسط گردشگران
- ب) انقراض گونه‌های خاص و کمیاب حیوانات
- پ) آلودگی آب، تولید زباله و ...

تأثیرات مثبت:

بالا رفتن دانش گردشگران در رابطه با حفظ محیط زیست و پوشش گیاهی

3) فرهنگی – اجتماعی

اثرات مثبت:

- الف) رونق اقتصادی: فرصت‌های اجتماعی و شغلی جدید، افزایش محل گردش و تفریح، بهبود در تاسیسات زیر بنای محلی و تسهیلات بالارفتن کیفیت زندگی خدمات،
- ب) ارتباط و تمایل بیشتر دنیای بیرونی؛ تقویت فرایند بین‌المللی شدن اطلاعات، گسترش محیط تجارت و ارتباطات
- پ) افزایش مخاطبان و شیفتگان برای هنرهای سنتی – جشن‌ها و نیز تاثیر قابل توجهی بر روی آثار هنری از جمله – ادبیات – نقاشی – معماری و ...

اثرات منفی فرهنگی و اجتماعی گردشگری:

الف) ممکن است مردم یک محل تمایل نداشته باشند هنرهای سنتی و آثار هنری آنان بازدید کننده گان زیادی داشته باشد

- ب) تغییر در فعالیت‌های سنتی و هنری برای پاسخگویی به تقاضای گردشگران
- پ) تقویت نموده‌های منفی، شیوع بیماری، بروز بیماری‌های جدید
- ج) مخالفت و مقاومت در برابر تغییر ارزش‌ها و سبک زندگی
- چ) شلوغی و تراکم جمعیت، افزایش جرم و جنایت

راه‌های جلوگیری از اثرات منفی فرهنگی اجتماعی گردشگری:

- الف) اطلاعات پیش از سفر و آشنایی با فرهنگ جامعه مقصد
- ب) تفسیر در محل
- پ) بازاریابی اجتماعی و برجسته ساختن نقاط مهم فرهنگی محلی

گردشگری پایدار:

در اجلاس زمین در سال 1992 در ریودوژانیرو دولت ها را به سمت توسعه ای سوق داد که حداقل زیان و لطمه را بر محیط زیست وارد سازد. توافقات حاصله در دستور کار جلسه 21 (یعنی برنامه های مربوط به قرن بیست و یکم) قرار گرفت. این دستور جلسه در واقع شامل مجموعه ای از طرح های عملی مفصل بود که نقش هر کشور در رسیدن به توسعه پایدار بیان می نمود. از این رو بر مبنای دستور جلسه 21، از سوی سازمان های بین المللی گردشگری در سطح جهان «دستور جلسه 21 برای گردشگری» منتشر شد. که در آن نیاز به رسمیت شناختن نقش گردشگری را در فرایند توسعه مناسب گوشزد می کرد و ضرورت به دنبال این طرح عملی برای سازمان های گردشگری را در راستای به فعلیت در آوردن اصول گردشگری پایدار را پیش می کشید. روند اولین کنفرانس جهانی گردشگری پایدار در سال 1995 در مادرید برگزار شد.

برخی از نکات مطرح شده در این کنفرانس پیرامون گردشگری پایدار عبارت بودند از:

1. توسعه گردشگری باید بر اساس معیارهای پایداری باشد. بدین معنا که مسایل اکولوژیکی در بلند مدت، مسایل اقتصادی و تعهدات لازم نسبت به جنبه های اجتماعی و اخلاقی باید رعایت شود.
  2. گردشگری باید جنبه های فرهنگی، ارزشی و عناصر سنتی جوامع محلی را مد نظر داشت باشد.
- ریو+5 (۱۹۹۷):

در سال ۱۹۹۷، مجمع عمومی سازمان ملل جلسه ویژه را برای ارزیابی وضعیت دستور کار ۲۱ (ریو+۵) برگزار کرد. در این مجمع، پیشرفت در این زمینه «ناهموار» دانسته شد و روندهای کلیدی از جمله افزایش جهانی شدن، گسترش نابرابری در درآمد و بدتر شدن مستمر محیط زیست جهان،

مشخص شد. در قطعنامه جدید مجمع عمومی وعده عمل بیشتر در این زمینه داد شده است.

دستور کار ۲۱ برای فرهنگ (۲۰۰۲):

ایده ایجاد دستورالعمل هایی برای سیاست های فرهنگی محلی، چیزی که می توان آن را با دستور کار ۲۱ برای محیط زیست مقایسه کرد، در اولین جلسه عمومی جهانی درباره فرهنگ که در سال ۲۰۰۲ در پورتو آلگره برزیل برگزار شد، مطرح شد. این دستورالعمل ها باید در زیر بخش های مختلف دستور کار ۲۱ گنجانده شوند و از طریق طیف گسترده ای از زیر برنامه ها که از کشورهای گروه هفت کشورهای فرانسه، آلمان، بریتانیا، ایتالیا، ژاپن، ایالات متحده آمریکا و کانادا شروع می شود، اجرا شوند.

ریو+۲۰ (۲۰۱۲):

در سال ۲۰۱۲، اعضای شرکت کننده در کنفرانس سازمان ملل متحد در باره توسعه پایدار، دوباره بر تعهد خود نسبت به دستور کار ۲۱ در سند نهایی با نام «آینده ای که ما می خواهیم»، تاکید کردند. 180 نفر از سران کشورها در این کنفرانس شرکت کردند

اصول گردشگری پایدار:

1. استفاده از ماهیت پایدارگونه منابع: حفظ و استفاده از منابع (طبیعی، اجتماعی و فرهنگی) بسیار حائز اهمیت است و به معنای تجارت درازمدت می باشد.
2. کاهش بیش از حد مصرف و اتلاف: که جلوی هزینه های بازسازی زیان های دراز مدت را گرفته و به کیفیت گردشگری کمک می کند.
3. حفظ تنوع: حفظ و ارتقای تنوع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی برای پایداری درازمدت گردشگری اهمیت ویژه دارد و پایگاه انعطاف پذیری را برای گردشگری به وجود می آورد.
4. برنامه ریزی: بسط و توسعه گردشگری که وارد یک چارچوب برنامه ریزی راهبردی محلی و ملی شده و تاثیرات محیط زیست را مد نظر قرار می دهد، پایایی دراز مدت گردشگری را افزایش می دهد.
5. حمایت از نظام اقتصاد محلی: گردشگری که تعداد زیادی از فعالیت های اقتصادی محلی را مورد حمایت و تحت پوشش خود قرار می دهد و ارزش ها و هزینه های محیط زیست را مد نظر قرار می دهد، علاوه بر حمایت از این نظام های اقتصادی جلوی انهدام محیط زیست را می گیرد.
6. مشارکت اجتماع های محلی: مشارکت کلی اجتماع های محلی در بخش گردشگری نه تنها به نفع خود آنها و محیط است بلکه نوع تجربه گردشگری را بهبود می بخشد.
7. مشاوره با افراد ذی نفع و عامه مردم: مشاوره بین صنعت گردشگری و اجتماع ها، سازمان ها و نهادهای محلی مهم است البته در صورتی که دوشادوش هم کار کنند و اختلافات منافع را کنار بگذارند.
8. آموزش خدمه: آموزش خدمه که گردشگری پایدار را وارد روش های اشتغال می کند و در کنار آن استخدام خدمه محلی در تمامی مقاطع، سبب بهبود کیفیت گردشگری می شود.
9. مسئولیت بازار یابی صنعت گردشگری: از آنجا که بازار یابی، اطلاعات کاملی را در اختیار گردشگران قرار می دهد، نه تنها سبب افزایش احترام نسبت به محیط فرهنگی، اجتماعی و طبیعی نواحی دیدنی می شود، بلکه رضایت مشتری را نیز افزایش می دهد.
10. انجام تحقیق: پژوهش در حال پیشرفت و نظارت بر آن از طریق صنعت با استفاده از تجزیه و تحلیل و جمع آوری موثر اطلاعات نه تنها ما را در حل و فصل مشکلات گردشگری یاری می کند بلکه مزایایی را برای مقاصد، صنعت و مشتریان در بر خواهد داشت.

سه اصل مهم در گردشگری پایدار:

1. کیفیت گردشگری پایدار:

1. رایبه تجربه با کیفیت بالا به جهانگرد
2. بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان
3. کیفیت محیط
4. حفظ و دوام:

1. تضمین دوام منابع طبیعی
2. حفظ ودوام فرهنگ جامعه میزبان
- 3. تعادل و توازن:**
4. نیازهای صنعت گردشگری
5. حمایت از محیط زیست
6. جامعه ی محلی

بررسی نیازهای خدماتی گردشگران:

- (1) سهولت اخذ ویزا
- (2) تهیه آسان بلیت پروازهای داخلی در ایران
- (3) آشنایی با شهر مورد نظر به ویژه اماکن تاریخی، چشم انداز های طبیعی و اماکن مذهبی
- (4) افزایش سطح کیفی و استانداردهای خدمات شهری
- (5) افزایش سطح بهداشت و نظافت مراکز اقامتی، سطح شهر و ..
- (6) برخورد شایسته ی کارکنان و مدیران محل های اقامتی با گردشگران
- (7) بهبود کیفی تغذیه و ارائه غذاهای متناسب با فرهنگ گردشگران
- (8) رفع مشکلات مربوط به تبادلات ارزی و عمل صرافی
- (9) افزایش فرهنگ عمومی شهروندان برای برخورد شایسته با گردشگران
- (10) افزایش سرعت حمل و نقل به ویژه کاهش تاخیر در پروازها و شبکه ی ریلی و اتوبوسی

دلایل انجام سفر فرهنگی:

- (1) مشاهده میدانی: دیدن شیوه های زندگی مردمان روستایی، فرهنگ ها و آداب و رسوم، بازدید از آثار باستان شناختی و تاریخی
- (2) منزلت: پیشتاز دیگران/کار و فعالیتی که شاید سایرین توانایی آن را نداشته باشند
- (3) مذهب و معنویت
- (4) پژوهش و آموزش

مدیریت گردشگری فرهنگی:

برای گردشگری فرهنگی می بایست سه نیاز برآورده شود:

- (1) میراث: در بهترین شرایط حفظ و در صورت تخریب، ترمیم آن، مرمت و بازسازی
- (2) عرضه کننده: گردشگر را جذب می کند و باید بتواند اهمیت اثر را شرح دهد
- (3) مخاطب: در بازدیدکنندگان باید مخاطب شناسی انجام گیرد

قربان گردشگری فرهنگي و بوم شناختي:

اين ها يك رابطه ي تنگاتنگي با هم دارند. يك تقسيم بندي دو گانه از گردشگري فرهنگي ارائه داده beeton به نظر بيتون است:

نوع مرسوم سنتي: در اين نوع گردشگري، گردشگران ميراث مردم، ميزبان را از طريق موزه، تئاتر، كالري و هتل ها فرا مي گيرند، نوع دوم كه بيشتر با علم مردم شناختي قربان دارد برانگيزه قوي بازديد كننده براي شناخت فرهنگ بومي مردم ميزبان در محيط طبيعي آنها استوار است و تعاملات بيشترى با مردم ميزبان و فرهنگ آنها دارد

قربان گردشگري فرهنگي با گردشگري روستايي:

شامل فعاليت هاي اوقات فراغت خارج از محل معمولي زندگي است كه شامل مناطق و جوامع روستايي مي شود. در گردشگري روستايي شخص گردشگر با هدف آشنائي و يادگيري در مورد زندگي و سنت هاي جوامع روستايي و جاذبه هاي آن ها در يك محيط طبيعي و برقراري ارتباط تعاملي با اين گونه جوامع وارد مي شود. با آداب و رسوم و سنت هاي (ميراث فرهنگي - خوراك محلي - پوشاك - صنايع دستي) جوامع روستايي آشنا مي شود.

نقش پر رنگ فرهنگ در اين نوع گردشگري باعث شده كه برخي محققان از آن به عنوان گردشگري روستايي فرهنگي ياد كنند، محصول قابل توجه قربان گردشگري فرهنگي با روستايي، وجود امام زاده ها و زيارتگاه هاي مختلف است. تعداد زيارتگاه هاي ايران 9487 و 7933 در نواحي روستايي مستقر است.

زيارت:

زيارت در واقع سفرى است كه پيروان اديان يا جويندگان معرفت به مكان هايي كه توسط گروهها و مراجع ديني مقدس شمرده است، انجام مي دهند. هدف از اين گونه سفرها نزديكي به خدا، بهره مندي از الطاف الهي، گرفتن شفا، اجابت دعا، همنشيني با همتايان مذهبي خود، اتحاد و كسب تجارب الهي در جهت تقويت اعتقادات است.

قربان گردشگري فرهنگي و گردشگري مذهبي:

در دايير المعارف گردشگري، مذهب را عنصري از گردشگري فرهنگي معرفي کرده است و بيان مي کند كه حرکت مردم با انگيزه بازديد از جاذبه هاي فرهنگي - آموزشي و زيارتي (هنرهای نمايشي - جشنواره ها و رخداد ها - بناهای تاريخي و فرهنگ عامه) را گردشگري فرهنگي مي گویند.

تقسيم بندي انواع گردشگري مذهبي:

انواع گردشگري مذهبي را مي توان از ابعاد و جنبه هاي مختلفی تقسيم و مورد بررسي قرار داد كه هر يك از تقسيم بندي هاي زير مي تواند بر بازاریابی محصول گردشگري تاثير بسزايي داشته باشد.

1) گردشگري مذهبي از نظر طول مدت اقامت به دو دسته كلي تقسيم مي شوند:

الف) گردشگری مذهبی کوتاه مدت: عبارت است از سفری که از نظر مکانی محدود و در فواصل کوتاه اتفاق می افتد. هدف از این سفر رفتن به یک مرکز مذهبی با حوزه نفوذ محلی، منطقه ای و یا فرمانطقه ای و یا شرکت در یک جشن مذهبی، کنفرانس مذهبی و یا جلسه ی مذهبی است که این نوع سفر هم به لحاظ بعد زمانی و هم به لحاظ بعد مکانی کوتاه و شامل اقامت شبانه در مقصد نمی شود.

ب) گردشگری مذهبی بلند مدت: عبارت است از بازدید از مراکز مذهبی با حوزه نفوذی محلی، منطقه ای، فرا منطقه ای، ملی و بین المللی و یا شرکت در جشن ها، کنفرانس ها و یا جلسات مذهبی برای چند روز یا هفته است.

2) گردشگری مذهبی از نظر اماکن مورد بازدید:

در این گردشگری با دو گونه گردشگر سر و کار داریم:

الف) گونه اول: کسانی که از اماکن مقدسه در دین خود بازدید می کنند.

ب) گونه دوم: کسانی که از اماکن مذهبی سایر ادیان دیدن می کنند

3) انگیزه گردشگران مذهبی:

گردشگران مذهبی را می توان به دو گروه تقسیم کرد:

الف) یکی زائران، یا کسانی که انگیزه آنها از مسافرت، فقط انجام امور مذهبی است، زمان و مدت اقامت شان، تابع اوقات فراغت نیست.

ب) و دیگری، گردشگران مذهبی که ضمن انجام زیارت و شرکت در مراسم مذهبی از مکان های دیگر گردشگری اعم از مذهبی و غیرزیارتی نیز دیدن می کنند و یا به عبارتی دیگر، اهداف مسافرت آنها چند منظوره با اولویت زیارت است.

اهداف گردشگری مذهبی:

1) سفرهای عبادی و زیارتی: سفرهای عبادی و زیارتی شامل سفر برای زیارت خانه خدا (سفر حج)، زیارت اماکن، زیارت آرامگاه ها و قبور، سفر برای صلّه ارحام و دیدار از خویشان و دوستان و عیادت بیماران، سفر برای انجام کارهای خیر و مطالعه بعثت انبیاء و پیامبران، سفر برای کمک به مستمندان و رسیدگی به ایتمام و نیازمندان و ... می شود.

2) سفرهای تبلیغی: سفرهای تبلیغی شامل تبلیغ دین اسلام، سفر برای ارشاد و هدایت مردم و ... می شود.

3) سفر به منظور شرکت در کنفرانس ها، جلسات و جشن های مذهبی

4) سفر به منظور بازدید از آثار تاریخی و معماری اماکن مذهبی و زیارتی

تقسیم بندی جاذبه های مذهبی:

در یک تقسیم بندی کلی جاذبه های مذهبی را می توان به هشت دسته تقسیم نمود:

1- مساجد

2- امام زاده ها و بقعه ها

3- آرامگاه ها و قبور

4- تکیه ها و حسینیه های قدیمی

5- آتشکده ها و آتشگاه ها

6- صومعه ها و خانقاه ها که هریک از این جاذبه های مذهبی می توانند دارای بعد محلی، منطقه ای، فرا منطقه ای، ملی و بین المللی باشند.

10 جاذبه گردشگری مهم مذهبی ایران و جهان:

هرفردی برای سفر انگیزه ای دارد و به اندیشه ای طی طریق می کند. اما انگیزه همه سفر ها تفریح و مشاهده و شناخت ناشناخته ها نیست. خیلی از مردم جهان تنها به انگیزه سیر افاق و انفس و کسب مدارج معنوی سفر می کنند و اینگونه است که گردشگری مذهبی شکل می گیرد.

1. مکه:

برای ما مسلمانان مهمترین، برجسته ترین و عزیزترین جاذبه گردشگری جهان شهر مکه و کعبه است. سالانه میلیون ها زائر مشتاق برای دیدار قبله گاه مسلمانان جهان از سراسر جهان به این شهر سفر می کنند. مکه زادگاه محمد(ص) و محل بعثت اوست. مسلمانان معتقدند پس از آن که به اذن خداوند چشمه زمزم زیر پای اسماعیل جوشید و در آن منطقه آب یافت شد، مردم در آنجا ساکن شدند و شهر مکه به وجود آمد و نیز ابراهیم به فرمان خدایش کعبه را ساخت.

2. واتیکان:

واتیکان دولت شهری مستقل است که در درون شهر رم در کشور ایتالیا جای دارد. واتیکان محل اقامت پاپ، رهبر کاتولیک های جهان و مرکز کلیسای کاتولیک است. واتیکان دولت شهری مستقل است که در سال ۱۹۲۹ بنیان نهاده شد، اما قدمت به اوان پیدایش مسیحیت می رسد. در جامعه بین المللی یک واحد مستقل واجد حاکمیت به شمار می رود که موضوع حقوق بین الملل است و در بسیاری از کشورها سفارتخانه و در بسیاری از سازمان های بین المللی عضویت دارد. کلیسای پیتر مقدس یا کلیسای پطرس حواری یا کلیسای سن پیر بزرگ ترین کلیسای جهان است و در واتیکان قرار دارد که هر ساله جمع کثیری از مسیحیان جهان را به سوی خود می خواند.

3. لهاسا (پایتخت سنتی کشور تبت):

لهاسا (نام پایتخت سنتی کشور تبت است) که در پی اشغال نظامی تبت توسط جمهوری خلق چین، هم اکنون به عنوان مرکز استان تبت نامیده می شود. درگیریهایی اخیر در این شهر میان مردم و نظامیان چینی، این شهر کهن را که مرکز مذهب بودائی (شاخه لامائی) در جهان است، مورد توجه رسانه ها قرار داده است. دین بودایی که امروزه از نظر تعداد پیروان یکی از چهار دین بزرگ جهان به شمار می رود. با

سرعت در شبه قاره هند و سپس در کشور های همجوار انتشار یافت این دین قرن‌ها در هند رواج داشت. در حال حاضر دین بودیسم در چین و ژاپن پیروان بسیاری دارد. که بعضی از اروپائیان نیز مجذوب کیش بودا گشته اند.

4. بیت المقدس:

بیت المقدس یا اورشلیم، یکی از نام‌های شهر باستانی و مقدس اسلامی، مسیحی و یهودی، در کشور فلسطین است. این شهر یکی از چهار شهر مقدس یهود محسوب می‌شود و محل سکونت بسیاری از دانشمندان مذهبی یهودی بوده است. این شهر پس از مکه و مدینه سومین شهر مقدس در اسلام و مقدس‌ترین شهر در مسیحیت محسوب می‌شود.

5. کربلا:

زیارت هر یک از عتبات عالیات برای شیعیان آرزوست اما کربلا که مقتل سومین امام ایشان محسوب می‌شود چیز دیگری است. کربلا مرکز استان کربلا یکی از شهرهای جنوبی کشور عراق محسوب می‌شود. طی سالیانی که صدام حکومت عراق را در دست داشت این زیارت‌ها محدود شده بود اما پس از سرنگونی حکومت بعثی‌ها رونقی دو چندان یافت.

6. مشهد:

مشهد الرضا محل شهادت هشتمین امام شیعیان و تنها امام معصوم است که خارج از مرزهای کشور های عربی به خاک سپرده شده اند. از این رو زیارت ایشان به حج فقرای ایران مشهور گردیده است.

7. پیرنارکی یزد:

زیارتگاه پیرنارکی متعلق به زرتشتیان یزد بوده است و در شهر مهریز یزد و در مسیر چند روستای کوچک اما زیبای این شهر کویری واقع شده است. این مکان مهم‌ترین عبادتگاه زرتشتیان جهان به شمار می‌آید.

8. آرامگاه اِستِر و مُردَخای:

در عبری مُردَخای یا مُردَخای به معنی «بنده مردوک» یا «مرد کوچک» آرامگاه یا بُقعه اِستِر و مردخای جزء مهم‌ترین زیارتگاه های یهودیان ایران و جهان است. این مقبره جزء آثار میراث فرهنگی ایران ثبت شده است. وجود این زیارتگاه، عامل مهمی در شکل گیری و تداوم حضور جامعه یهودی در همدان بوده است. مقبره استر و مردخای در مرکز شهر همدان، ابتدای خیابان دکتر شریعتی قرار دارد.

9. معابد هند:

هند کشور هفت رنگ هفتاد رنگ، مرکز خدایان جور واجور و معابد رنگ به رنگ است. انتخاب یکی از این معابد به عنوان مهمترین مرکز بت پرستی بسیار دشوار و در واقع غیر ممکن است. خود هندی ها هم هیچگاه به خودشان جرات نمی دهند یکی از معابدشان را به عنوان مهمترین و بزرگترین معبد انتخاب کنند. با این وجود این معابد هر ساله جمع کثیری از هندیان و مردم سایر کشور ها را برای عبادت و برخی ها را هم برای ارضای حس کنجکاوی به سوی خویش می خواند.

10. کلیسای نوتردام:

کلیسای نوتردام که که به آن کلیسای "نوتردام دوپاری" نیز می گویند، شهرت بین المللی دارد. نوتردام به زبان فرانسه به معنای «بانوی ما» است. کلیسای نوتردام یکی از مهم ترین بنا های مذهبی و توریستی پاریس و یکی از زیباترین کلیساهای اروپا با قدمتی بیش از هفتصد سال محسوب می گردد. این کلیسا یکی از اصلی ترین مراکز گردشگری در پاریس محسوب می شود. در طول انقلاب فرانسه، کلیسای نوتردام هم همچون دیگر کلیساهای فرانسه غارت شد، اشیای باارزش کلیساهای دیگر هم نابود شدند یا به تاراج رفتند تنها ناقوس های بزرگ از خطر ذوب شدن در امان ماندند، در طول انقلاب فرانسه از محوطه داخلی کلیسا برای انبار غذا استفاده می شد. در همین مکان بود که ناپلئون بر اولویت دولت بر کلیسا تاکید کرد و به عنوان امپراتور فرانسه تاجگذاری کرد و ژوزفین را ملکه خود خواند. هنگامی که پاریس در جنگ جهانی دوم آزاد شد، ژنرال دوگل پس از بازگشت به فرانسه مراسم شکرگزاری را در این کلیسا به جای آورد.

نقش وزارتخانه های دیگر در توسعه گردشگری:

گر چه متولی اصلی گردشگری در کشور سازمان میراث فرهنگی است اما دستگاه های دیگری نیز در حوزه گردشگری نقش آفرینی می کنند. مانند وزارت خارجه که نقش کلیدی در حوزه گردشگران خارجی دارد و بنابر این گزارش صدور ویزا برای گردشگران خارجی یکی از مهمترین این موارد است چراکه به این واسطه آن ورود گردشگران از طرق وزارتخانه های امور خارجه دیگر کشورها، تسهیل می شود. ارائه اطلاعات از قبل از ورود به کشور تا زمان خروج گردشگر از جمله وظایف مهمی است که این وزارت خانه بر عهده دارد. تبیین موقعیت و شرایط عمومی کشور، ارائه توصیه های سفر و ایجاد تصویر مثبت از ایران از این دست اطلاعات است وزارت راه و شهرسازی هم یکی از عناصر اصلی پشتیبانی گردشگری است که تاسیسات و خدمات لازم در این خصوص را ارائه می کند.

یکی از وظایف مهم برای میزبانی گردشگران نیز ایجاد امنیت سفر برای آن‌ها است که این وظیفه به عنوان یکی از زیرشاخه‌های وظایف وزارت کشور تعریف شده است. استانداری‌ها و فرمانداری‌ها نیز تحت نظارت این وزارتخانه در همین راستا فعالیت خواهند داشت توسعه استانی، برقراری امنیت، تعیین مناطق ممنوعه تردد و اسکان و موارد مرتبط با مهاجرت و تابعیت و... نیز از جمله وظایف تعریف شده برای استانداری‌ها در حوزه گردشگری است که می‌توان در ارتباط با صنعت گردشگری باشد. نقش وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز در اشاعه فرهنگ صحیح سفر، تبلیغ ماهیت گردشگری و تبیین سفر به عنوان عنصری در سبد خانوارها تأکید شده است.

وظایف مربوط به وزارت علوم نیز آمده است که نیل به اهداف توسعه گردشگری جز با وجود نیروی کادر مناسب و تربیت شده در این حوزه تحقق نمی‌یابد. این کار با همکاری وزارت علوم و ارائه خدمات آموزشی در سطوح عالی علمی کشور ممکن خواهد شد. در بخش مربوط به وزارت آموزش و پرورش هم آمده که این وزارتخانه توانایی ایجاد بستر فرهنگی لازم از فرهنگ پذیرش گردشگر تا فرهنگ درست سفر کردن را داراست.

اصلی‌ترین چالش‌های سازمان گردشگری به این ترتیب اعلام شده است:

1. تشکیل شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری در فواصل طولانی
2. کمبود شدید زیرساخت‌های اقامتی و حمل و نقل هوایی و ریلی
3. عدم شفافیت و تغییر سیاست‌های دولتی نسبت به حوزه گردشگری
4. عدم الزام به همکاری بودجه‌ای ذی‌نفعان دولتی
5. عدم استقرار حساب‌های اقماری گردشگری به عنوان نظام آماری علمی و قابل استناد حوزه گردشگری
6. طولانی بودن فرایند صدور مجوز، تصویب، ابلاغ و پرداخت تسهیلات طرح‌های گردشگری
7. عملیاتی شدن درصد اندکی از طرح‌های مرتبط با مناطق نمونه گردشگری به‌رغم تصویب مناطق نمونه بسیار
8. توزیع نامناسب و تمرکز گردشگران داخلی و ورود در مناطق محدود کشور
9. مشکلات متعدد در خصوص استفاده از کارت‌های اعتباری برای گردشگران ورودی
10. عدم عضویت برخی از دستگاه‌های ذی‌ربط از جمله وزارت بهداشت و بخش خصوصی در شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری

در لغت به معنی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات است و در اصطلاح فرایند شناسایی SWOT:SWOT معرفی تحلیل گویند. SWOT بررسی و ارزیابی متغیرهای موثر و بالقوه داخلی و محیطی را تجزیه و تحلیل

S: strength به معنی قدرت

W: Weakness به معنی ضعف

O: opportunity به معنی فرصت

T: Threat به معنی تهدید

تمام سازمانها پیوسته در حال تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی هستند از این رو لازم است جهت هرگونه تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی راهبردی در سازمان نسبت به شناخت وضع موجود از طریق بررسی عوامل محیط درونی و بیرونی اقدام شود. این امر به مدیریت یاری می‌رساند در مقابله با فرصتها و تهدیدات محیط بیرونی رویه‌ای هماهنگ و یکپارچه اتخاذ کند و به برای اولین بار در سال ۱۹۵۰ توسط دو فارغ التحصیل مدرسه SWOT اهداف خود به نحو شایسته‌ای دست یابد. تحلیل بازرگانی هاروارد به نامهای جورج آلبرت اسمیت و رولند کریستنسن مطرح شد. در آن زمان این تحلیل ضمن کسب موفقیت‌های روزافزون به عنوان کسب ابزار مفید مدیریتی شناخته شد. لذا بصورت کلی میتوان این تحلیل را بدین صورت شرح داد:

SWOT: قواعد حاکم بر ماتریس تحلیلی

1. SO (چگونه میتوان با بهره‌گیری از نقاط قوت حداکثر به بهره‌برداری را از فرصتها انجام داد)
2. ST (چگونه با استفاده از نقاط قوت میتوان اثر تهدیدات را حذف کرد یا کاهش داد)
3. WO (چگونه باید با بهره‌گیری از فرصتها نقاط ضعف را تبدیل به نقطه قوت کرد یا از شدت نقاط ضعف کاست)
4. WT (چگونه باید با کاهش دادن نقاط ضعف تاثیر تهدیدات را کاهش داد یا تاثیرشان را حذف نمود)

محیط داخلی:

ضعفهای ما کدامند؟

قوت‌های ما کدامند؟

1. روابط ضعیف صنعتی
2. مشکلات متوالی مدیریتی

تحقیق و توسعه کارآمد
قوت‌های مالی

کیفیت بالای محصولات

مشتریان

1. نیروی انسانی ماهر

محیط خارجی:

فرصتهای محیطی

رقبای ضعیف

افزایش

به وجود آمدن بازارهای جدید برای محصولات

محیط

مواد اولیه

کنوانسیون حفاظت از میراث جهانی فرهنگی و طبیعی:

1. یک متن حقوقی سازمان جهانی یونسکو است

2. که در هفدهمین نشست خود در ۱۶ نوامبر ۱۹۷۲ در پاریس به تصویب رسید.

3. . از زمان تصویب آن ۱۹۱ کشور این کنوانسیون را امضا کرده‌اند

4. بر اساس این کنوانسیون کشورهای امضا کننده ملزم به

5. حفاظت از میراث جهانی شناخته شده فرهنگی و طبیعی هستند

میراث جهانی: مأموریت اولیه اعضاء کنوانسیون

مأموریت اولیه اعضاء کنوانسیون:

1. مشخص نمودن زمینه های فرهنگی ومیراث جهانی

2. برای تنظیم و درج آنها

3. در فهرست بناهای تاریخی

4. و محوطه های باستانی کشور های عضو

5. جهت اطلاع آنها برای تمام افراد بشر است

اطلاعات عمومی کنوانسیون:

1. تاریخ انعقاد: 16 نوامبر ۱۹۷۲

2. تاریخ لازم الاجرا شدن: ۱۷ دسامبر ۱۹۷۵

3. اعتبار ضعیف در مورد خدمت دهی به

تهدیدات محیطی

1. قوانین دولتی در حال

2. کمبود نیروی کار ماهر در

3. هزینه های رو به رشد تامین کاهش تورم

3. تاریخ عضویت ایران: ۲۶ فوریه ۱۹۷۵
4. محل انعقاد: شهر پاریس، کشور فرانسه
5. محل دبیرخانه: پاریس
6. مرجع نگهدارنده اسناد: یونسکو

زبان‌های رسمی کنوانسیون:

انگلیسی، فرانسه، اسپانیایی، روسی، عربی

شعار کنوانسیون میراث جهانی:

1. میراث فرهنگی و میراث طبیعی منابع جایگزین ناپذیری از زندگی و الهامات تاریخ بشر است
2. میراث پدرانمان که باید بی کم و کاست به نسل آینده بدهیم.

کمیته میراث جهانی 851 اثر طبیعی و فرهنگی را در فهرست میراث جهانی قرار داده است. این آثار شامل 660 اثر فرهنگی، 166 اثر طبیعی، و 25 اثر ترکیبی فرهنگی و طبیعی می‌شود. در این میان 1) میدان نقش جهان (1979)، 2) تخت جمشید (1979)، 3) چغازنبیل (1979)، 4) تخت سلیمان (2003)، 5) بزم و چشم انداز فرهنگی آن (2004)، 6) پاسارگاد (2004)، 7) گنبد سلطانیه (2005)، 8) بیستون (2006) میراث جهانی ایران را شامل می‌شود.

میراث فرهنگی:

بر اساس کنوانسیون میراث جهانی موارد زیر به عنوان میراث فرهنگی تعیین شده‌اند:

3. بناهای یادگار، بقعه‌ها، آثار معماری، مجسمه‌ها، نقاشی‌ها، عناصر و ساختارهای باستانی طبیعی، سنگ نگاره‌ها و کتیبه‌ها، غارهای مسکونی و ترکیب‌هایی از این عناصر که ارزش جهانی برجسته و بارزی از لحاظ تاریخی و بصری، زیبایی‌شناسانه و علمی دارند.
4. گروهی از ساختمان‌های به هم متصل یا جداگانه که به دلیل معماری، نظم، مکان و یا منظره‌ای که ایجاد کرده‌اند دارای ارزش جهانی هستند.
5. مکان‌هایی که توسط انسان و یا ترکیبی از تلاش انسان و طبیعت ساخته شده است. همچنین مناطقی که شامل مکان‌های باستانی که از لحاظ تاریخی، زیبایی‌شناسانه، قوم‌شناسی و انسان‌شناسی ارزش جهانی داشته باشد.

میراث طبیعی:

بر اساس کنوانسیون میراث جهانی موارد زیر به عنوان میراث طبیعی شناخته می‌شوند:

1. مناظر طبیعی شامل شکل‌های فیزیکی و زیستی هستند یا گروهی از فرم‌ها که از لحاظ زیبایی‌شناسانه و علمی ارزش جهانی داشته باشند.

2. شکل‌های مربوط به زمین‌شناسی و جغرافیای طبیعی و همچنین مناطق مشخصی که دارای حیوانات و گیاهان در معرض انقراض با ارزش جهانی است.

3. مکان‌های طبیعی که دارای ارزش جهانی از نقطه نظر علمی، زیست محیطی حائز اهمیت بوده و چشم‌انداز زیبا دارند.

ارزش‌های برجسته جهانی:

این اصطلاح مربوط به جذابیت‌های طبیعی و فرهنگی است که آن‌قدر استثنایی هستند که از مرزهای ملی فراتر رفته و نشانگر چیزی که مفهوم میراث جهانی را استثنایی می‌کند استفاده و کاربری جهانی آنها ارزش ملل و بشریت در حال و آینده هستند. است. اماکنی که به عنوان میراث جهانی معرفی می‌شوند صرف نظر از جایی که قرار گرفته‌اند، متعلق به همه مردم جهان هستند. سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) به دنبال شناسایی، حمایت و نگهداری از میراث طبیعی و فرهنگی در سرتاسر دنیا با اندیشه دستیابی به ارزش‌های برجسته انسانی است.

وظایف کلیدی کمیته‌ی میراث جهانی:

1. شناسایی میراث فرهنگی و طبیعی دارای ارزش استثنایی جهانی بر اساس پیشنهاد کشورهای عضو کنوانسیون و بررسی و تطبیق شرایط مقرر در کنوانسیون.
2. بررسی وضعیت حفاظتی آثار که در فهرست میراث جهانی ثبت شده‌اند.
3. اتخاذ تصمیم برای ثبت برخی از آثار جهانی در فهرست «میراث جهانی در خطر».
4. تعیین روش‌ها و شرایط کمک از محل منابع صندوق حمایت از میراث جهانی، برای حفاظت از آثار واجد ارزش‌های جهانی فرهنگی - تاریخی و طبیعی.

ماموریت کنوانسیون میراث جهانی یونسکو:

1. ترغیب کشورها برای عضویت در کنوانسیون حمایت از میراث طبیعی و فرهنگی و متقاعد کردن آنها برای حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی‌شان
  2. تشویق گروه‌های دولتی برای محافظت و معرفی بناها و آثار تاریخی و طبیعی کشورها به منظور گنجاندن این آثار در لیست میراث جهانی
  3. تشویق گروه‌های دولتی برای برنامه‌ریزی و گزارش‌گیری از وضعیت میراث جهانی و حفاظت از آنها
  4. کمک به حراست از میراث فرهنگی از طریق فراهم آوردن امکانات فنی و برگزاری دوره‌های تخصصی
  5. فراهم آوردن امکانات و تجهیزات کافی برای کمک به میراث جهانی که به شدت در معرض تخریب هستند
  6. حمایت از دولت‌ها برای اطلاع‌رسانی عمومی در جهت حفظ میراث فرهنگی
  7. حمایت از مشارکت‌های محلی و جلب همکاری‌های بین‌المللی در جهت حفاظت از میراث فرهنگی
- شرایط انتخاب یک اثر به عنوان میراث جهانی: هر اثر فرهنگی و طبیعی برای این که به عنوان میراث جهانی انتخاب شود بایستی ویژگی‌هایی داشته باشد. این شرایط به طور منظم توسط کمیته‌ای در کمیسیون مورد اصلاح و تجدید نظر قرار می‌گیرد.

شرایط انتخاب:

1- اثر مورد نظر نمایانگر خلاقیت و نبوغ انسانی باشد.

2- تغییرات اساسی در ارزش‌های انسان در بازه زمانی و یا در یک محدوده فرهنگی و پیشرفت‌های معماری، فن‌آوری، شهرسازی، آثار تاریخی و یا طراحی منظر را نشان دهد.

3- فرهنگ‌های سنتی و یا تمدن‌های موجود یا از بین رفته را معرفی کند.

4- نمونه بارزی از ساختمان‌سازی، معماری و تکنولوژی در تاریخ بشر باشد.

5- نمونه بارز و برجسته‌ای از سکونت سنتی انسان، نحوه استفاده او از زمین، دریا و... باشد. همچنین نشان دهنده تقابل انسان با محیط زیست به خصوص در مواقعی که شرایط زیستن تحت تاثیر تغییرات غیر قابل پیش‌بینی و سخت قرار می‌گیرد.

6- پیوند مستقیم و ملموس با اتفاقات یا نحوه زیستن سنتی، عقاید، ایده‌ها، مفاهیم هنری و ادبیانه جهانی داشته باشد.

7- حاوی پدیده‌ها و مناطق زیبا، استثنایی و ناب طبیعی باشد.

8- نمونه برجسته‌ای از تاریخ زمین به همراه پیشینه زندگی در آن، فرایندهای در حال پیشرفت زمین‌شناسی، تغییرات زمین بر اثر عوامل زمین‌شناسی و سیمای جغرافیای طبیعی باشد.

9- معرف و نمونه بارزی از فرایندهای بوم‌شناسی و زیست‌شناسی جاری در فرایند تکامل زمین، آب سالم، اکوسیستم سواحل و دریاها و مجموعه‌ای از حیوانات و گیاهان باشد.

10- زیستگاه‌های مهم و طبیعی که ارزش جهانی برای محافظت از تنوع زیستی دارد همچنین مناطقی که محتوی گونه‌های در معرض انقراض باشد.

منشور ونیز:

منشور ونیز با نام کامل منشور جهانی ونیز برای حفاظت از آثار تاریخی منشوری بین‌المللی برای نگهداری و مرمت آثار باستانی است که در سال 1964 در ونیز تصویب گردید و راهکارها و سیاست‌های مرمت آثار باستانی را تعیین می‌کند.

ICOMOS: (International Council on Monuments and Sites)

در پی آمد منشور شورای بین‌المللی ابنیه و محوطه‌ها سازمانی برای نگهداری و پاسداری از اماکن میراث فرهنگی در سراسر جهان است. ونیز در سال ۱۹۶۴، ایکوموس در سال ۱۹۶۵ در ورشو پایه‌گذاری شد تا مشاوره جهت یونسکو در رابطه با میراث‌های جهانی باشد. ایده تشکیل ایکوموس به کنفرانس آتن در رابطه با مرمت بناهای تاریخی در سال ۱۹۳۱ که از سوی دفتر بین‌المللی موزه‌ها تشکیل شده بود، باز می‌گردد.

۱۳ قطعنامه به تصویب رسید. اولین قطعنامه، در سال ۱۹۶۴، در دومین همایش معماران و متخصصین بناهای تاریخی، در شهر ونیز قطعنامه تکوین‌کننده منشور بین‌المللی حفاظت و مرمت بناها و محوطه‌های تاریخی که با عنوان منشور ونیز بهتر شناخته شده است شد. نهاد ایکوموس در حال حاضر دارای بیش از ۷۵۰۰ دومی که از سوی یونسکو پیش‌کشیده شد، ایکوموس را برای اجرای این منشور بنا عضو است. هر عضو آن باید در زمینه نگهداری کارشناس در یکی از رشته‌های معماری مناظر طبیعی، معماری، باستان‌شناسی، برنامه‌ریزی شهری، متولی میراث فرهنگی، مورخ هنر باشد. مقر بین‌المللی آن در پاریس است.

منشور گردشگری فرهنگی:

شورای بین‌المللی یادمانها و محوطه‌ها (ایکوموس)، یک سازمان بین‌المللی غیر دولتی است که به عنوان نهاد همکار سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) با هدف کمک به حفاظت از یادمانها و محوطه‌های تاریخی جهان (بخش غیر منقول میراث مادی

طبق تعریف مقرر در کنوانسیون راجع به حمايت از ميراث فرهنگي و طبيعي جهان) بنیان نهاده شده است. این سازمان در راستای اهداف کلی و وظایف خود در زمینه حمايت از ميراث فرهنگي مذکور در طول سالیان پیاپی، منشورهایی را به تصویب رسانده است. هر یک از این منشورهای مصوب ایکوموس دارای موضوع جداگانه در حوزه های مختلف ميراث فرهنگي شامل گردشگری فرهنگي، باغهای تاریخی، شهرها و بافتهای تاریخی شهری، باستان شناسی زیر خاک و زیر آب و غیره بوده و یکسری توصیه ها، هنجارها و اصول اخلاقی مرتبط با موضوع مربوطه به دست اندرکاران حمايت از ميراث فرهنگي ارائه می دهند. هرچند این منشورها از حیث اصول و حقوق بین الملل مانند معاهدات بین المللی، برای کشورها تعهد آور نیستند لیکن عمل به رهنمودهای ارائه شده در هر یک از آنها کمک موثری در پیشبرد امور حمايت و حفاظت از ميراث فرهنگي به شمار می رود. از مجموعه منشورهای مصوب ایکوموس به منشورهای گردشگری فرهنگي اشاره می کنیم.

منشور بین المللی گردشگری (توریسم) فرهنگي: در مورد مدیریت گردشگری در اماکن دارای اعتبار ميراث (1999) مصوب دوازدهمین مجمع عمومی ایکوموس در مکزیک - اکتبر 1999

اهداف «منشور بین المللی گردشگری فرهنگي» به شرح ذیل است:

1. ترغیب و کمک به دست اندرکاران حفاظت و مدیریت ميراث به اینکه اعتبار آن ميراث را در دسترس جامعه میزبان و بازدیدکنندگان قرار دهند.
2. ترغیب و کمک به صنعت گردشگری برای ترویج و مدیریت گردشگری به شیوه ای که ميراث و فرهنگهای زنده جوامع میزبان را مورد احترام قرار داده و ارتقا دهد.
3. تسهیل و ترغیب تعامل میان منافع حفاظت و صنعت گردشگری در مورد اهميت و ماهیت ناپایدار اماکن ميراث، مجموعه ها و فرهنگهای زنده شامل نیاز به تحقق آینده ای پایدار برای آنها
4. تشویق برنامه ریزان و سیاستگذاران به ایجاد اهداف و راهبردهای مشروح و قابل سنجش معرفی و توضیح اماکن ميراث و فعالیت های فرهنگي در بستر مراقبت و حفاظت از آنها

اصول منشور گردشگری فرهنگي:

اصل 1: گردشگری داخلی و بین المللی از جمله بهترین ابزارهای تبادل فرهنگي است. از این رو حفاظت باید فرصت های مسئولانه را که به درستی مدیریت شده اند، برای اعضای جامعه میزبان و بازدیدکنندگان فراهم آورد تا بتوانند در وهله نخست، ميراث و فرهنگ آن جامعه را تجربه کرده و درک نمایند.

الف) ميراث طبیعی و فرهنگي یک ذخیره مادی و معنوی و روایتگر تحول تاریخی است. این ميراث نقش مهمی در زندگی جدید ایفا می کند و باید از لحاظ فیزیکی، فکری و یا احساسی در دسترس عموم مردم باشد. برنامه های حمايت و حفاظت از ویژگی های فیزیکی جنبه های ناملموس، مظاهر فرهنگي معاصر و بستر جامع، باید به گونه ای طراحی شوند که جامعه میزبان و بازدیدکننده به کمک آنها قادر به درک و ارج گذاری منصفانه و شایسته به اعتبار ميراث باشند.

ب) سطوح اعتبار جنبه های فردی ميراث طبیعی و فرهنگي متفاوت است. به طوری که برخی ارزش های جهانی و برخی اهميت ملی، منطقه ای یا محلی دارند. برنامه های تفسیر باید اعتبار موردنظر را به شیوه ای مرتبط و قابل دسترسی، به جامعه میزبان و بازدیدکننده

معرفی نموده و در این راستا از اشکال مناسب، محرک و جدید آموزش، رسانه‌ها، فناوری و توضیح شخصی اطلاعات تاریخی، زیست محیطی و فرهنگی کمک گیرند.

پ) برنامه‌های تفسیر و معرفی باید سطح بالایی از آگاهی عمومی و حمایت لازم برای بقای بلند مدت میراث طبیعی و فرهنگی را ترغیب و تسهیل نمایند

ت) برنامه‌های تفسیر باید اعتبار اماکن میراث، سنت‌ها و اقدامات فرهنگی در قالب تجربه گذشته را معرفی کنند و همچنین تنوع‌های منطقه و جامعه میزبان از جمله گروه‌های اقلیت فرهنگی یا زبانی را معرفی نمایند. بازدیدکننده باید همیشه از ارزش‌های فرهنگی متفاوتی که به یک ذخیره میراث نسبت داده می‌شود، مطلع باشد.

اصل 2: رابطه میان اماکن میراث و گردشگری، رابطه‌ای پویا است و می‌تواند دربرگیرنده ارزش‌های متضاد باشد. این رابطه باید به‌طور ثابت برای نسل‌های حال و آینده مدیریت شود.

الف) اماکن دارای اعتبار میراث، رکن مهم تنوع فرهنگی و تحول اجتماعی بوده و لذا دارای ارزش ذاتی برای همه مردم هستند. لازم است در تنظیم سیاست‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، وضع قوانین، فرهنگی و گردشگری به امر حمایت و حفاظت از فرهنگ‌های زنده، اماکن میراث، مجموعه‌ها، انسجام فیزیکی و زیست محیطی آنها در بلندمدت توجه خاص شده و جایگاه ویژه‌ای برای آنها در نظر گرفته شود.

ب) رابطه متقابل میان ذخایر یا ارزش‌های میراث و گردشگری، رابطه‌ای پویا و همواره متغیر است که پدیدآورنده هم فرصت‌ها و هم چالش‌ها و نیز تضادهای بالقوه می‌باشد.

پ) برنامه‌های حفاظت، تفسیر و توسعه گردشگری باید مبتنی بر فهم جامع از جنبه‌های خاص اما غالباً پیچیده یا متضاد اماکن ویژه میراث فرهنگی باشد. پژوهش و مشاوره مستمر در پیشبرد تکمیل فهم و ارج نهادن به اینگونه اماکن، نقش مؤثری دارد.

ت) حفظ اصالت اماکن و مجموعه‌های میراث دارای اهمیت است. اصالت، یکی از عناصر اساسی اعتبار فرهنگی این اماکن است و در حافظه جمعی و سنت‌های ناملموس باقیمانده از گذشته به‌وضوح متجلی می‌شود. به منظور افزایش قدردانی و فهم اماکن میراث فرهنگی، باید برنامه‌های معرفی و تفسیر اصالت اماکن و تجارب فرهنگی تنظیم شوند.

ث) در پروژه‌های توسعه گردشگری و احداث زیرساخت‌های مربوط به آن، باید ابعاد زیبایی‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی، مناظر طبیعی و فرهنگی، ویژگی‌های تنوع زیستی موجودات زنده و بستر وسیع‌تر بصری اماکن میراث مورد توجه قرار گیرد. لازم است، استفاده از مصالح محلی در اولویت بوده و سبک‌های معماری محلی یا سنت‌های بومی رعایت شود.

ج) قبل از اینکه اماکن میراث با هدف افزایش گردشگری، ترویج یا توسعه داده شوند، لازم است ارزش‌های فرهنگی و طبیعی ذخیره میراث را توسط برنامه‌های مدیریت، ارزیابی نمود. سپس باید در این برنامه‌ها محدودیت‌های لازم برای تغییر قابل قبول به‌ویژه در رابطه با تأثیر تعداد بازدیدکنندگان بر ویژگی‌های فیزیکی، انسجام، اکولوژی و تنوع موجودات زنده مکان، دسترسی محلی و سیستم‌های حمل و نقل و رفاه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه میزبان لحاظ شود. اگر سطح احتمالی تغییر قابل قبول نبود، پیشنهاد مربوطه باید اصلاح گردد.

چ) لازم است برنامه‌های دائمی برای سنجش اثرات روزافزون فعالیت‌ها و توسعه گردشگری در مکان یا جامعه بخصوص تنظیم گردد.

اصل 3: حفاظت و گردشگری برای اماکن میراث باید به گونه‌ای طراحی شود که بازدیدکننده از سفر خود احساس ارزش، رضایت و لذت نماید.

الف) در برنامه‌های حفاظت و گردشگری باید اطلاعات با عالی‌ترین کیفیت ارائه شود تا بازدیدکننده بتواند ویژگی‌های معتبر میراث و ضرورت حمایت از آنها را به خوبی درک نماید و از امکان به شیوه مناسب بهره‌مند شود.

ب) بازدیدکنندگان باید بتوانند در هر نقطه از مکان که مایل باشند، گردش کنند. برای کاستن از اثرات منفی رفت و آمد توریست‌ها بر انسجام و بافت فیزیکی مکان و ویژگی‌های طبیعی و فرهنگی آن، می‌توان یکسری مسیرهای ویژه برای رفت و آمد آنها منظور نمود.

پ) مدیران محوطه، بازدیدکنندگان، سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و برگزارکنندگان تورهای گردشگری باید حرمت مکان‌ها، اعمال و سنت‌های مذهبی را نگه دارند. با استقبال گرم از بازدیدکنندگان باید آنها را تشویق نمود تا رفتار مناسب داشته باشند؛ به ارزش‌ها و شیوه زندگی جامعه میزبان احترام بگذارند؛ از سرقت یا خرید و فروش غیرمجاز اموال فرهنگی بپرهیزند و آنقدر مسئولانه عمل نمایند که باز هم از آنها برای سفر به این منطقه استقبال شود.

ت) در برنامه‌ریزی گردشگری باید تسهیلات مقتضی برای آسایش، ایمنی، سلامت و خوشی بازدیدکننده تدارک دیده شود، به نحوی که هم بازدیدکننده از بازدید خود لذت ببرد و هم هیچ‌گونه اثر منفی بر جنبه‌های معتبر یا ویژگی‌های زیست محیطی مکان وارد نشود.

اصل 4: جوامع میزبان و اهالی بومی باید در برنامه‌ریزی حفاظت و گردشگری مشارکت داشته باشند.

الف) حقوق و منافع جامعه میزبان در سطوح منطقه‌ای و محلی، مالکین اموال و اهالی بومی ذیربط که حقوق یا مسئولیت‌های سنتی در قبال سرزمین خود و محوطه‌های معتبر واقع در آن دارند، باید رعایت شود. این افراد در تعیین اهداف، استراتژی‌ها، سیاست‌ها و پروتکل‌های شناسایی، حفاظت، مدیریت، معرفی و تفسیر ذخایر میراثشان، فعالیت‌های فرهنگی و مظاهر فرهنگی معاصر، در بستر گردشگری مشارکت داده شوند.

ب) هرچند ممکن است میراث یک مکان یا منطقه بخصوص، اهمیت جهانی داشته باشد اما در عین حال اگر برخی جوامع یا اهالی بومی به دلخواه و یا حسب ضرورت مایل به ایجاد محدودیت و یا مدیریت دسترسی فیزیکی یا معنوی یا فکری به اقدامات فرهنگی معین، دانش، باورها، فعالیت‌ها، مصنوعات دستی یا محوطه‌ها باشند، باید نیازها و تمایلات آنها در این خصوص محترم شمرده شود.

اصل 5: جامعه میزبان باید از قبل گردشگری و حفاظت منتفع شود.

الف) توزیع منافع گردشگری از سوی سیاستگذاران باید به گونه‌ای باشد که سایر کشورها و مناطق نیز در آن سهیم باشند، سطوح توسعه اجتماعی - اقتصادی ارتقاء یافته و به کاهش فقر کمک شود.

ب) مدیریت حفاظت و فعالیت‌های توریستی باید منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مساوی را برای مردان و زنان جامعه میزبان یا محلی، در کلیه سطوح و از طریق تعلیم و تربیت و ایجاد مشاغل تمام وقت فراهم نماید.

پ) درصد مهمی از درآمدهای توریستی که مشخصاً در اماکن میراث بدست آمده است، باید به امر حمایت، حفاظت و معرفی بسترهای طبیعی و فرهنگی همان اماکن اختصاص یابد.

ت) در برنامه‌های گردشگری باید جایگاه ویژه‌ای برای آموزش و استخدام راهنما از میان مردم جامعه میزبان قائل شد تا مهارت‌های مردم محلی برای معرفی و تفسیر ارزش‌های فرهنگی آنها افزایش یابد.

ث) در برنامه‌های تفسیر و آموزش میراث به مردم جامعه میزبان، باید مشارکت توضیح‌دهندگان محلی محوطه، مدنظر ویژه قرار گیرد. این برنامه‌ها باید شناخت و دانش مردم محلی از میراثشان و احترام گذاردن به آن از سوی خود آنها را ترویج نموده و آنها را به مراقبت و حفاظت از آن علاقمند نماید.

ج) مدیریت حفاظت و برنامه‌های توریستی باید شامل ایجاد فرصت‌های تعلیم و تربیت برای سیاستگذاران، برنامه‌ریزان، محققین، طراحان، معماران، تفسیرکنندگان، حفاظت‌کنندگان و گردانندگان گردشگری باشند. مشارکت‌کنندگان در این برنامه‌ها باید به درک و کمک به حل مسائل گاه متناقض، فرصت‌ها و مشکلات مواجه با همکاران خود ترغیب شوند.

اصل 6: برنامه‌های ترویج گردشگری باید موجب حمایت و ارتقاء ویژگی‌های میراث طبیعی و فرهنگی گردد.

الف) برنامه‌های ترویج گردشگری باید توقعات واقع‌گرایانه ایجاد نموده و به‌طور مسئولانه بازدیدکنندگان بالقوه را از ویژگی‌های خاص میراثی یک مکان یا جامعه میزبان آگاه کرده و آنها را به رفتار شایسته و مناسب ترغیب نماید.

ب) باید از مکان‌ها و مجموعه‌هایی که اعتبار میراثی دارند، حمایت نمود و با کاستن از نوسانات تعداد بازدیدکننده برای ورود و پرهیز از افزایش بی‌رویه تعداد آنها در آن واحد، تجربه او را افزایش داد. بدین طریق می‌توان مکان‌ها و مجموعه‌های معتبر میراث را نیز ارتقاء بخشیده و اداره کرد.

پ) برنامه‌های ارتقاء گردشگری باید شرایط توزیع وسیع‌تر منافع را فراهم نماید و بازدیدکنندگان تشویق به بازدید از سایر آثار فرهنگی و طبیعی منطقه و یا محل شوند. این کار از فشار ناشی از تمرکز بازدیدها در یک مکان خاص و مهم می‌کاهد.

ج) با ارتقاء، توزیع و فروش صنایع دستی محلی و سایر محصولات می‌توان یک برگشت معقولانه اجتماعی و اقتصادی به جامعه میزبان تدارک دید و در عین حال تضمین نمود که انسجام فرهنگی آنها رو به زوال نخواهد رفت.

فهرست میراث جهانی یونسکو در ایران: فهرست میراث جهانی یونسکو در ایران شامل ۲۱ مکان می‌باشد که در میراث جهانی یونسکو و فضای فرهنگی آن جز مکان‌های در خطر نابودی قرار داده شده بود ولی در اجلاس سال ۲۰۱۳ که از ۱۶ تا ۲۷ به‌ارگ به ثبت رسیده‌اند. ارگ بم ایران پس از زلزله یک دهه پیش در بم به شدت تخریب شد و از آن زمان در فهرست ژوئن برگزار شد. از این فهرست خارج شدند. آثار در خطر قرار گرفت، اما با توجه به مرمت‌های انجام شده در طول سالهای گذشته سازمان یونسکو ارگ بم را از فهرست آثار در خطر فهرست میراث جهانی یونسکو در ایران به شرح ذیل می‌باشد: خارج کرد.

1. چغازنبیل در شوش خوزستان
2. میدان نقش جهان در شهر اصفهان
3. تخت جمشید در استان فارس
4. تخت سلیمان در تکاب آذربایجان غربی
5. بم و چشم‌انداز تاریخی آن در کرمان

6. پاسارگاد در فارس
7. گنبد سلطانیه در استان زنجان
8. بیستون در کرمانشاه
9. مجموعه کلیساهای آرامنه در استان های آذربایجان شرقی و غربی
10. سازه های تاریخی و آبی شوشتر در خوزستان
11. بازار تبریز
12. بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی در اردبیل
13. باغ ایرانی
14. گنبد قابوس در استان گلستان
15. مسجد جامع اصفهان
16. کاخ گلستان در استان تهران
17. شهر سوخته در استان سیستان و بلوچستان
18. محوطه تاریخی شوش در خوزستان
19. منظر فرهنگی میمند در کرمان
20. قنات ایرانی
21. دشت لوت

به ترتیب زمان ثبت در میراث جهانی یونسکو:

چغازنبیل

چغازنبیل نیایشگاهی باستانی است که در زمان ایلام (عیلامی‌ها) و در حدود ۱۲۵۰ پیش از میلاد ساخته شده است. چغازنبیل بخش به‌جا مانده از شهر دوراوتش است و در نزدیکی شوش (شهر باستانی) در استان خوزستان قرار دارد. این سازه در ۱۹۷۹ اولین اثر تاریخی از ایران بود که در فهرست میراث جهانی یونسکو جای گرفت. جامعه بین‌المللی برای آن ارزش استثنائی و جهانی قایل است. خاورشناسان چغازنبیل را نخستین ساختمان مذهبی ایران می‌دانند. این نیایشگاه توسط اونتاش ناپیریش (حدود ۱۲۵۰ پ. م.)، پادشاه بزرگ ایلام باستان، و برای ستایش ایزد اینشوشیناک، الهه نگهبان شوش (شهر باستانی)، ساخته شده است. و در حمله سپاه خونریز آشور بانی پال (آخرین فرمانروای مقتدر آشوریان) به همراه تمدن ایلامی ویران گردید. در سال ۱۸۹۰ میلادی زمین‌شناس سرشناس ژاک دو مورگان گزارش می‌دهد که در ناحیه چغازنبیل معادن نفت وجود دارد. گویا شرکت نفت ایران در پی همین گزارش بود که پایه‌گذاری شد. پس از گذشت پنجاه سال مهندسانی که سرگرم فعالیت‌های نفتی در چغازنبیل بودند آجری را یافتند که روی آن نوشته‌هایی بود. آجر را برای باستان‌شناسانی که در شوش کاوش میکردند فرستادند و پس از آن یک زنجیره کاوشهایی در چغازنبیل صورت گرفت که به کشف معبد سده‌های متمادی این بنا در زیر خاک به شکل زنبیلی واژگون چغازنبیل واژه ای محلی به معنای چغازنبیل و آثار مهم دیگری انجامید. زنبیل واژگون است مدفون بود تا اینکه به دست رومن گیرشمن فرانسوی در زمان پهلوی دوم از آن خاکبرداری گردید. پنج طبقه ساخته شد که امروزه ارتفاع آن ۲۵ متر و تنها ۲ طبقه و نیم از آن باقی مانده است. چغازنبیل جزو معدود بناهای ایرانی است که در فهرست آثار میراث جهانی یونسکو ثبت شده است. در بعضی از کتب تاریخی قدیمی، شوش (شهر باستانی) را چغازنبیل نامیده‌اند. واژه زیگورات از فعل واژه چغازنبیل نیز متشکل از دو جز چغا به معنای تپه و زنبیل به معنای سبد. زیگورو به معنای بلند و برافراشته ساختن مشتق شده است است. گویا قبل از حفاری معبد، ویرانه‌های تپه مانند آن یک زنبیل واژگونه را تداعی می‌کرده است و به همین علت شهر کهن «دورا اونتاش» را به این نام خوانده‌اند.

تخت جمشید

تخت جمشید یا پارسه (یا پرسپولیس، پرسه‌پلیس، هزارستون، صدستون و یا چهل‌منار): بنیانگذار تخت جمشید داریوش بزرگ بود، البته پس از او پسرش خشایارشا و نوه‌اش اردشیر یکم با گسترش این مجموعه به گسترش آن افزودند بسیاری از آگاهی‌های موجود که در مورد پیشینه هخامنشیان و فرهنگ آنها در دسترس است به خاطر سنگ‌نبشته‌ها و فلز نوشته‌هایی است که در این کاخ‌ها و بر روی دیواره‌ها و لوحه‌ها آن حکاکی شده‌است. برآورد شده‌است که دشت تخت جمشید که شامل ۳۹ قرارگاه مسکونی بوده، در دوره هخامنشیان ۴۳،۶۰۰ نفر جمعیت داشته‌است. باور تاریخدانان بر این است که اسکندر مقدونی سردار یونانی در ۳۳۰ پیش از میلاد، به ایران حمله کرد و تخت جمشید را به آتش کشید و احتمالاً بخش عظیمی از کتاب‌ها، فرهنگ و هنر هخامنشی را با این کار نابود نمود. با این حال ویرانه‌های این مکان هنوز هم برپا است و باستان‌شناسان از ویرانه‌های آن نشانه‌های آتش و هجوم را بر آن تأیید می‌کنند. این مکان از سال ۱۹۷۹ یکی از آثار ثبت شده ایران در میراث جهانی یونسکو است. سنگ بنای نخستین: آنگونه که در منابع متعدد و گوناگون تاریخی آمده‌است ساخت تخت جمشید در حدود ۲۵ قرن پیش در دامنه غربی کوه رحمت یا میترا یا مهر و در زمان داریوش بزرگ آغاز گردید و سپس توسط

جانشینان وی با تغییراتی در بنای اولیه آن ادامه یافت بر اساس خشت‌نوشته‌های کشف شده در تخت جمشید در ساخت این بنای با شکوه معماران، هنرمندان، استادکاران، کارگران، زنان و مردان بی‌شماری شرکت داشتند که علاوه بر دریافت حقوق از مزایای بیمه کارگری نیز استفاده می‌کردند. ساخت این مجموعه بزرگ و زیبا بنا به روایتی ۱۲۰ سال به طول انجامید.

میدان نقش جهان

میدان نقش جهان هم‌چنین معروف با نام تاریخی میدان شاه و پس از انقلاب ۱۳۵۷ ایران با نام رسمی میدان امام، میدان مرکزی شهر اصفهان است بناهای تاریخی موجود در چهار طرف میدان نقش جهان شامل عالی‌قاپو، مسجد شاه (اصفهان)، مسجد شیخ لطف‌الله و سردر قیصریه است. علاوه بر این بناها دویست حجره دو طبقه پیرامون میدان واقع شده‌است که عموماً جایگاه عرضه صنایع دستی اصفهان می‌باشند. میدان نقش جهان در تاریخ ۸ بهمن ۱۳۱۳ به شماره ۱۰۲ در فهرست آثار ملی ایران ثبت شد و در اردیبهشت ۱۳۵۸ به شماره ۱۱۵ جزء نخستین آثار ایرانی بود. که به‌عنوان میراث جهانی یونسکو نیز به ثبت جهانی رسید.

تخت سلیمان

تخت سلیمان (یا آتشکده آذرگشنسب) نام محوطه تاریخی بزرگی در نزدیکی تکاب و روستای تخت سلیمان (در گذشته نصرت‌آباد) در استان آذربایجان غربی و ۴۵ کیلومتری شمال شرقی این شهر است. تخت سلیمان بزرگ‌ترین مرکز آموزشی، مذهبی، اجتماعی و عبادتگاه ایرانیان در قبل از اسلام به شمار می‌رفت؛ اما در سال ۶۲۴ میلادی و در حمله هراکلیوس، امپراتور رومین، به ایران تخریب شد. در زمان ایلخانیان، آقاخان در قرن هفتم هجری به دین اسلام گرویده بود، بر روی ویرانه‌های تخت سلیمان مسجدی بنا کرد. که آن نیز بعدها ویران شد و تنها کاشی‌هایی با نقوش و خط برجسته از آن به جا مانده که در حال حاضر در موزه رضا عباسی نگهداری می‌شود.

آذرگشناسپ = تخت سلیمان: این نام از سه واژه اوستایی «آذر+گشن+آسپ» آمده که آذر همان آتش، گشن به معنای بسیار فراوان و آسپ همان اسب پارسی است. که روی هم به معنای آذر، فرشته دین، دارنده اسبان بسیار فراوان است. این شهر باستانی در ادوار مختلف محل سکونت اقوامی مانند مادها، هخامنشیان، اشکانیان، ساسانیان و مغولان بوده و در هریک از دوران‌های فوق، این محل در اوج قدرت و تمدن زمان مربوط به خود بوده است.

بم

بم یکی از شهرهای مهم در استان کرمان در جنوب شرقی ایران است. بم دومین شهر بزرگ استان کرمان به لحاظ مساحت است. شهر بم تنها شهر ثبت شده ایران در میراث جهانی یونسکو است و ارگ تاریخی بم این روزها در صدر مراکز گردشگری استان کرمان قرار گرفته و به قلب تپنده جذب مسافر در جنوب شرق تبدیل شده است. بم در بخش مرکزی شهرستان بم قرار دارد.

پاسارگاد

مجموعه میراث جهانی پاسارگاد مجموعه‌ای از سازه‌های باستانی برجای مانده از دوران هخامنشی است که در شهرستان پاسارگاد در استان فارس جای گرفته است. این مجموعه دربرگیرنده ساختمان‌هایی چون آرامگاه کوروش بزرگ، مسجد پاسارگاد، باغ پادشاهی پاسارگاد، کاخ دروازه، کاخ بارعام، کاخ اختصاصی، دو کوشک، آب‌نماهای باغ شاهی، آرامگاه کمبوجیه، کاروانسرای مظفری، محوطه مقدس و تنگه بلاغی است. این مجموعه، پنجمین مجموعه ثبت شده در فهرست آثار میراث جهانی در ایران است که در نشست یونسکو که در تیرماه سال ۱۳۸۳ در چین برگزار شد به دلیل دارا بودن شاخص‌های فراوان با صد در صد در فهرست میراث جهانی به ثبت رسید. در سال ۵۲۹ پیش از میلاد کوروش به قبایل سکاها در آسیای مرکزی (شمال شرق ایران) حمله کرد و در جنگ با ماساگت‌ها کشته شد. وی را در پاسارگاد دفن کردند. کاخ محل

سکونت بی تردید نشان از تأثیر و نقش معماری یونانی دارد. گویا هنگامی که کوروش در سال ۵۴۵ پیش از میلاد سارد (پایتخت لیدی، شهری در غرب ترکیه امروزی) را به تصرف درآورد به شدت تحت تأثیر بناهای مرمرین شاهان لیدی قرار گرفته است. چه بسا او همان زمان شماری از اساتید اهل لیدی را در پاسارگاد به کار گماشته است. در کاخ تناسب جذاب سنگهای مرمر تیره و روشن، مخصوصاً در پایه‌ها، جلب نظر می‌کند. این مجموعه ارزشمند در ۱۶ تیرماه ۱۳۸۳ به عنوان پنجمین اثر ایران در فهرست آثار جهانی (یونسکو) به ثبت رسید.

گنبد سلطانیه

گنبد سلطانیه به عنوان شاهکاری از معماری دوره اسلامی، به عنوان بلندترین گنبد آجری جهان در فهرست میراث جهانی به ثبت رسیده است. این بنا آرامگاهی متعلق به الجایتو، حاکم مغول در قرن ششم هجری قمری بنا کرده است. گنبد سلطانیه در حدود 300 کیلومتری تهران و در شهر سلطانیه، در نزدیکی زنجان واقع شده. گنبد سلطانیه در فهرست آثار میراث جهانی به ثبت رسیده است. زمانی که ساخت این بنا آغاز شد، الجایتو هنوز مسلمان نشده بود، اما سال‌های آخرین ساخت گنبد سلطانیه او پس از مشرف شدن به زیارت حضرت علی (ع) و فرزندش امام حسین (ع) مذهب شیعه را پذیرفت و گنبد سلطانیهدر نهایت آرامگاه الجایتو شد.

سنگ نبشته بیستون

سنگ‌نبشته بیستون بزرگترین سنگ‌نبشته جهان، نخستین متن شناخته شده ایرانی و از آثار دودمان هخامنشیان (۵۲۰ پ. م) واقع در شهر بیستون از توابع شهرستان هرسین در سی کیلومتری شهر کرمانشاه بر دامنه کوه بیستون است. سنگ‌نبشته بیستون یکی از مهمترین و مشهورترین سندهای تاریخ جهان و مهم‌ترین متن تاریخی در زمان هخامنشیان است که شرح پیروزی داریوش بزرگ را بر گوماته مغ و به بند کشیدن یاغیان را نشان می‌دهد. محوطه بیستون از آثار ملی ایران است و خود این اثر هم از سال ۲۰۰۶ یکی از آثار ثبت شده ایران در میراث جهانی یونسکو است. گوماته مغ نام مغی بود که به نوشته کتیبه بیستون، وانمود کرد که پسر کوروش بزرگ، بردیا (اسمردیس) است در سال ۵۲۱ پیش از میلاد کمبوجیه در راه بازگشت از مصر می‌میرد. گئومات مغ (بردیای دروغین) با فریبکاری و زورستانی با طرح معرفی خود با نام بردیا فرزند کوروش بزرگ تخت پادشاهی را مالک می‌شود. بعد از آن داریوش یکم از خویشاوندان کوروش با یاری جمعی از نجیب‌زادگان پارسی، گئومات را کشت و به پادشاهی رسید.

مجموعه کلیساهای آذربایجان

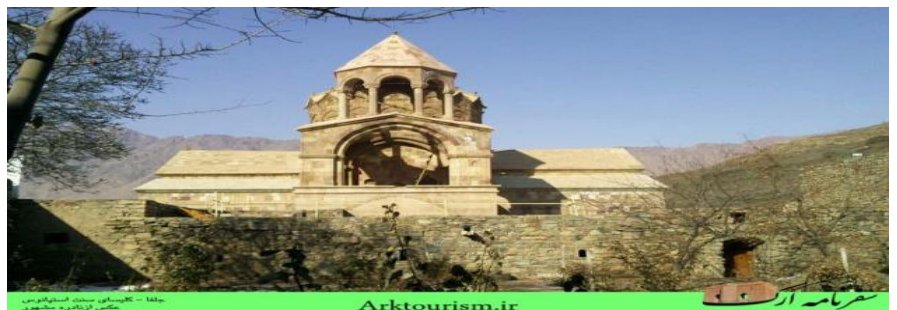
سه کلیسای مهم ایران به نام های "قره کلیسا"، "سنت استپانوس" و "مریم مقدس" در استان های آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی به عنوان نهمین اثر ایران در سال ۲۰۰۸ در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده اند. این تصمیم در جلسه کمیته میراث جهانی که در تاریخ ۶ جولای در کانادا برگزار شده بود، گرفته شد. کلیساهای آذربایجان نمونه های برجسته ای از معماری و تزئینات سنتی ارمنی می باشند که ارزش جهانی دارند. قدمت این کلیساهای آذربایجان به قرن ۷ الی ۱۴ می رسد که چندین بار به دلیل بلایای طبیعی و انسانی بازسازی و مرمت شده اند.

قره کلیسا

سیاه کلیسا یا قره کلیسا یا کلیسای تادئوس مقدس یا کلیسای طاووس، نام کلیسایی تاریخی در استان آذربایجان غربی ایران است. مسیحیان سالانه از سراسر جهان در تاریخ ۱ جولای برای بزرگداشت سالگرد شهادت سنت تادئوس در این کلیسا گرد هم می آیند. به نظر می رسد هیچ چیزی از کلیسای اصلی باقی نمانده است. این بنا در قرن ۱۳ به طور گسترده بازسازی شده است اما بخش هایی از اطراف محراب ممکن است به قرن ۱۰ تعلق داشته باشد. بیشتر قسمت های این بنا در حال حاضر متعلق به قرن ۱۷ می باشد. قدیمی ترین بخش آن از سنگ سیاه و سفید ساخته شده است.

کلیسای سنت استپانوس

کلیسای سنت استپانوس، یا کلیسای استفانوس مقدس در قرن نهم میلادی ساخته شده است که بارها زلزله های شدید ساختار اصلی آن را تخریب کرده است. این بنا در استان آذربایجان شرقی در ۱۷ کیلومتری غرب شهر جلفا و در فاصله ۳

کیلومتری کرانه جنوبی رودخانه ارس در محلی به نام قزل وانک (صومعه سرخ) واقع شده است. ساختار کلی این کلیسا بیشتر به معماری ارمنی و گرجی شباهت دارد و داخل ساختمان نیز با نقاشی های یک هنرمند ارمنی آراسته شده است. این کلیسا مورد احترام تمام مسیحیان و تقریباً تمامی ادیان است اما در واقع به شاخه مسیحیان گریگوری (پیروان گریگور روشنگر) که ساکن ارمنستان هستند تعلق دارد. در یک روز از سال هزاران نفر از ارمنیان در این نقطه گردهم می آیند تا ضمن زیارت، مراسم و مناسک خاص خود را به جای آورند.

کلیسای مریم مقدس

کلیسای مریم مقدس که به نام کلیسای "زور زور" نیز معروف است، در استان آذربایجان غربی، شهرستان ماکو و در ۱۲ کیلومتری شمال غرب قره کلیسا قرار دارد. بنای اولیه آن در دره بستر رودخانه قره سو و به ارتفاع ۵۰ متر بالاتر از سطح دره قرار داشته است. ولی به علت اینکه پس از آبیگری سد بارون ممکن بود در عمق دریاچه پشت سد قرار بگیرد. توسط سازمان میراث فرهنگی و همکاری شورای خلیفه گری ارمنه آذربایجان تماماً به ارتفاعات کنار دریاچه منتقل و در آن نقطه مجدداً بازسازی گردید.

سازه های آبی شوشتر

سازه های آبی تاریخی شوشتر مجموعه ای به هم پیوسته از پلها، بندها، آسیابها، آبشارها، کانالها و تونل های عظیم هدایت آب هستند که در ارتباط با یکدیگر کار می کنند و در دوران هخامنشیان تا ساسانیان، جهت بهره گیری بیشتر از آب ساخته شده اند. در سفرنامه مادام ژان دیولافوا باستان شناس نامدار فرانسوی از این محوطه به عنوان بزرگ ترین مجموعه صنعتی پیش از انقلاب صنعتی یاد شده است.

فهرست اجزای سازه های آبی شوشتر: آثار باستانی زیر به عنوان دهمین اثر ایران با عنوان نظام آبی تاریخی شوشتر بصورت یکجا در فهرست میراث جهانی یونسکو با شماره ۱۳۱۵ به ثبت رسیده اند:

بند میزان 1.

2. برج کلاه فرنگی
3. رودخانه دست کند گرگر
4. پل بند گرگر
5. مجموعه آبشارها و آسیابهای آبی
6. و نیایشگاه صابئین بند برج عیار
7. (بند خدا آفرین) بند ماهی بازان شوستر
8. قلعه سلاسل
9. کانال داریون
10. پل بند شادروان
11. بند خاک
12. و پل شاه علی پل بند لشکر
13. شرابداربند

تاریخچه ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو: با تشکیل پایگاه سازه‌های آبی و گسترش فعالیت‌های پژوهشی پیرامون این سازه‌ها ابتدا پرونده مجموعه آسیاب‌های شوستر که سال‌ها در لیست پیشنهادی ثبت جهانی ایران قرار داشت تهیه گردید. اما به پیشنهاد و نظر کارشناسان میراث جهانی یونسکو مبنی بر اینکه محوطه آسیاب‌ها تنها بخشی از مجموعه به‌هم پیوسته سازه‌های آبی در شوستر است تهیه پرونده منظومه آبی تاریخی شوستر در دستور کار قرار گرفت. این پرونده پس از تکمیل و رقابت موفقیت‌آمیز در مقایسه با آثار پیشنهادی دیگر، از سوی سازمان میراث فرهنگی کشور به عنوان دهمین اثر ایران به کمیته میراث جهانی یونسکو ارائه شد. سرانجام در نشست سالانه اعضای این کمیته در ۲۶ ژوئن ۲۰۰۹ (۵ تیرماه ۱۳۸۸) در شهر سویل اسپانیا، این پرونده با احراز معیارهای ۱، ۲ و ۵ با عنوان نظام آبی تاریخی شوستر در فهرست میراث جهانی یونسکو با شماره ۱۳۱۵ به ثبت رسید.

بازار تبریز

بازار تبریز از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین بازارهای سرپوشیده در سطح ایران و قاره آسیا به‌شمار می‌رود که در شهر تبریز در ایران واقع شده‌است. این بازار با مساحتی حدود یک کیلومتر مربع، بزرگ‌ترین بازار سرپوشیده جهان است. بازار تبریز در مردادماه سال ۱۳۸۹ خورشیدی در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. این بازار از بازارچه‌ها دالان‌ها، تیمچه‌ها سراها و کاروانسراهای متعددی تشکیل یافته است. پیش‌تر به جهت قرارگرفتن شهر تبریز بر سر چهارراه جاده ابریشم و گذر روزانه هزاران کاروان از کشورهای مختلف آسیایی، آفریقایی و این بازار حدود ۳ سده پیش و پس از وقوع زمین‌لرزه تاریخی تبریز اروپایی از آن، این شهر و بازار آن از رونق بسیار خوبی برخوردار بوده است.

در سال ۱۱۹۳ قمری توسط نجفقلی خان دنبلی حاکم وقت تبریز بازسازی شده است. بازار تبریز در سال ۱۳۵۴ خورشیدی در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. تاریخ بنای این مجموعه مشخص نیست؛ ولی بسیاری از جهانگردانی که از سده چهارم هجری تا دوره قاجاریان از این بازار بازدید کرده‌اند، درباره آن اطلاعاتی ارائه داده‌اند.^۱ بسیاری از گردشگران و جهانگردان نظیر ابن بطوطه، مارکو پولو، جاکسن، اولیای چلبی، یاقوت حموی، گاسپار دروویل، الکسیس سوکتیکف، ژان شاردن، اوژن فلاندن، جان کارت‌رایت، جملی کاردی، کلاویخو، رابرت گرت واتسن، حمدالله مستوفی و مقدسی از رونق و شکوه بازار تبریز تمجید کرده‌اند. این بازار با داشتن حدود ۵،۵۰۰ باب حجره، مغازه و فروشگاه، ۴۰ گونه شغل، ۳۵ باب سرا، ۲۵ باب تیمچه، ۳۰ باب مسجد، ۲۰ باب راسته و راسته‌بازار، ۱۱ باب دالان، ۵ باب حمام و ۱۲ باب مدرسه، به‌عنوان اصلی‌ترین مرکز داد و ستد مردم تبریز و ایران شناخته می‌شود.

آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی

